

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики**

**МЕДИЧНА СФЕРА ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ГРОМАДИ: ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – перший(бакалаврський)**

Виконав:

студент 4 курсу 402 групи
спеціальності 106 Географія
ОПП “Регіональний розвиток
і просторове планування”
Погрищук Любомир Віталійович

Керівник:

Костащук Іван Іванович,
д. геогр. н., професор, завідувач кафедри
географії України та регіоналістики

До захисту допущено на засіданні кафедри.
Протокол № 11 від 11 червня 2024.

Завідувач кафедри _____ проф. Костащук І.І.

Чернівці-2024

АНОТАЦІЯ

У роботі представлено комплексний аналіз медичної сфери Чернівецької територіальної громади в контексті просторової організації закладів охорони здоров'я та особливостей їхнього формування в умовах децентралізації. Особливу увагу зосереджено на структурі мережі первинної та вторинної медичної допомоги, розміщенні амбулаторій, центрів ПМСД, лікарень, а також на доступності медичних послуг для населення в різних мікрорайонах та передмістях Чернівців.

Проведено географічне зонування території громади за показниками медичного забезпечення та щільності населення. Дослідження виявило диспропорції у забезпеченості медичною інфраструктурою між центральною частиною міста та периферійними районами, а також вказало на потребу оптимізації логістики медичних маршрутів, кадрового потенціалу та матеріально-технічної бази. Враховуючи зростаючий попит на якісну медичну допомогу та демографічні виклики, запропоновано напрямки розвитку медичної сфери в межах громади, зокрема через створення багатофункціональних медичних хабів, розширення телемедицини, посилення профілактичної роботи та зміцнення зв'язків між адміністрацією громади, закладами охорони здоров'я і місцевим населенням. Робота ґрунтується на аналізі статистичних даних, просторового розміщення об'єктів охорони здоров'я, нормативно-правових актів та напрацювань вітчизняних науковців.

Ключові слова: медична сфера, охорона здоров'я, територіальна організація, Чернівецька громада, медичні послуги, первинна ланка, ПМСД, лікарні, просторовий аналіз, доступність.

_____ Любомир ПОГРИЩУК

ABSTRACT

This presents a comprehensive analysis of the medical sector within the Chernivtsi Territorial Community, focusing on the spatial organization of healthcare institutions and the specific features of their development in the context of administrative decentralization. Special attention is given to the structure of the primary and secondary healthcare network, including the location of outpatient clinics, Primary Health Care Centers (PHCCs), and hospitals, as well as to the availability of medical services for the population across various neighborhoods and suburban areas of Chernivtsi. The study involves geographic zoning of the community territory based on healthcare provision indicators and population density. The research reveals significant disparities in the distribution of medical infrastructure between the city center and peripheral districts, indicating the need to optimize healthcare logistics, staffing, and material-technical resources. Considering the increasing demand for high-quality healthcare and the demographic challenges facing the region, the article proposes directions for developing the local medical sector. These include the creation of multifunctional medical hubs, the expansion of telemedicine services, reinforcement of preventive healthcare initiatives, and the strengthening of cooperation between local government, medical institutions, and the community. The work is based on the analysis of statistical data, spatial distribution of healthcare facilities, legal frameworks, and scientific contributions of Ukrainian researchers.

Keywords: medical sector, healthcare, territorial organization, Chernivtsi community, medical services, primary care, PHCC, hospitals, spatial analysis, accessibility.

Liubomyr POHRYSHCHUK

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	8
1.1 Заклади медичної сфери як об'єкт дослідження	8
1.2. Види медичних закладів та їхня характеристика	14
1.3. Методика дослідження медичної сфери територіальної громади ...	23
Висновки до розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	28
2.1 Чинники формування медичної мережі у громаді	28
2.2 Територіальне планування медичних закладів Чернівецької міської. громади	30
Висновки до розділу 2.....	36
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ	37
3.1 Проблеми формування медичної сфери Чернівецької міської громади	37
3.2. Створення новітньої поліклініки у районі Цецино	42
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47

ВСТУП

Робота управління охорони здоров'я міста націлена на реалізацію заходів оптимізації та регіонального реформування медичної галузі, продовження роботи щодо подальшого зміцнення матеріально-технічної бази лікувально-профілактичних установ, покращення медичного забезпечення жінок та дітей, удосконалення спеціалізованої медичної допомоги населенню, забезпечення належної організаційної роботи галузі по раціональному використанню наявних ресурсів, залучення інших джерел фінансування, впровадження сучасних технологій.

Медицина є однією з ключових складових громадського здоров'я та добробуту, відіграючи важливу роль у збереженні життя та покращенні якості життя людей. Однак вона також зазнає постійних трансформацій та викликів у контексті сучасного світу.

Сучасна медична сфера включає в себе не лише клінічну практику та лікування, але й наукові дослідження, розвиток медичних технологій, адміністрування та управління охороною здоров'я, а також питання соціальної медицини та громадського здоров'я. Професіонали у цій галузі працюють на межі науки, технологій та гуманітарних дисциплін, шукаючи інноваційні рішення для вирішення складних медичних проблем.

Ця дипломна робота спрямована на дослідження та аналіз ключових аспектів медичної сфери з урахуванням специфіки і особливостей медичної системи Чернівецької територіальної громади. Вона висвітлить організаційні аспекти медичної допомоги, стан і розвиток медичної інфраструктури, а також вплив соціокультурних та економічних чинників на функціонування медичної системи.

Ця робота має на меті глибше зрозуміти і проаналізувати динаміку та перспективи розвитку медичної сфери в умовах сучасного світу, зокрема на прикладі Чернівецької громади, що дозволяє висвітлити специфіку

регіональної медичної практики та зробити відповідні висновки щодо її оптимізації та покращення.

Актуальність роботи полягає в тому, що сфера охорони здоров'я повинна активно розвиватися, удосконалюватися та набирати обертів, у тому числі і в Чернівецькій міській громаді.

Мета роботи полягає в дослідженні та аналізі ключових аспектів медичної системи Чернівецької територіальної громади з метою зрозуміння її стану, особливостей організації та перспектив розвитку. Основні завдання кваліфікаційної роботи включають:

1. Аналіз організаційної структури медичної системи.
2. Оцінка доступності медичної допомоги.
3. Вивчення ефективності медичного обслуговування.
4. Аналіз медичної інфраструктури.
5. Вивчення впливу соціокультурних та економічних чинників.

Об'єкт дослідження – медична сфера Чернівецької міської громади. Предмет дослідження – сучасний стан медичної сфери громади, планування та його можливе вдосконалення.

В процесі написання курсової роботи були задіяні наступні методи: літературний, статистичний, математичний та картографічний. Головними джерелами здобутку інформації були наукові праці вчених (монографії, навчальні посібники та наукові статті), статистичні дані та джерела інтернет-ресурсів.

Практичне та теоретичне значення дослідження в галузі медичної географії має значний вплив на розвиток сучасної медицини та покращення організації медичної допомоги. Ось ключові аспекти практичного та теоретичного значення такого дослідження:

Практичне значення:

1. Оптимізація розташування медичних закладів: аналіз географічного розташування медичних закладів дозволяє ефективніше планувати їхню

розбудову та розміщення з урахуванням потреб населення, зменшуючи відстань до доступу до медичних послуг.

2. Вплив географічних факторів на здоров'я населення: дослідження взаємозв'язків між географічними умовами (клімат, екологічна ситуація, доступ до природних ресурсів) та станом здоров'я може допомогти у прогнозуванні розповсюдження епідемій та захворювань.

3. Оцінка доступності медичних послуг: вивчення географічного доступу до медичних закладів допомагає ідентифікувати регіони з недостатнім доступом до медичної допомоги та розробляти стратегії для покращення цього становища.

4. Медичний туризм: аналіз потенціалу медичного туризму в регіоні дозволяє визначити переваги та недоліки медичної інфраструктури, що стимулює розвиток індустрії та підвищення якості медичних послуг.

Теоретичне значення полягає у розробці теоретичних основ для планування медичної інфраструктури, враховуючи географічні аспекти та потреби населення.

Всі ці аспекти дослідження в галузі медичної географії сприяють покращенню якості медичної допомоги, оптимізації витрат ресурсів та збільшенню доступності медичних послуг для населення.

Робота складається з вступу, 3 розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота вміщує рисунки, таблиці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

1.1 Заклади медичної сфери як об'єкт дослідження

Для надання первинної та вторинної медичної допомоги населенню громади існує широка сітка лікувально-профілактичних закладів амбулаторно-поліклінічного та стаціонарного типів. В залежності від того які функції та завдання надаються, виділяють лікарні, поліклініки, диспансери, станції швидкої медичної допомоги, санаторії. До лікарняних установ належать лікарні, госпіталі і диспансери, вони спеціалізуються на лікування людей у стаціонарних умовах. Деяким пацієнтам, хвороба яких не розвивається або йде на спад медична допомога надається або в поліклініках або вдома. В лікарнях надається допомога пацієнтам, що потребують постійного нагляду за їх станом, та потребують постільного режиму, проведення різних процедур які надаються тільки в медичних закладах. Сучасна лікарня це насамперед медичний заклад в якому існують необхідні можливості для діагностики і лікування хворих, а також створені умови для задоволення їх побутових та інших потреб. Клінікою називається спеціалізований лікувально-профілактичний заклад, який зазвичай входить до складу профільного медичного вищого навчального закладу або до науково-дослідної установи. У клініках лікування хворих поєднують з навчанням студентів, та проходженням практики.

Стаціонари бувають однопрофільні - це коли лікується одна певна хвороба, або багатoproфільними. Здебільшого у районних та обласних центрах переважають багатoproфільні стаціонари. Перевагою даного типу закладів є можливість надання пацієнтам більшість медичних процедур таких

як комплексне обстеження. Кожен лікувально-профілактичний заклад складається з різних відділів. Основними відділеннями лікарні є: приймальне відділення, адміністративно-господарська частина та лікувально-діагностичне відділення. Кожна частина лікувально-діагностичного блоку має свої особливості, наприклад, у стаціонарних відділеннях терапевтичного профілю не буде перев'язочної та операційної, а у геронтологічному відділенні – ігрової кімнати тощо.

При проектуванні, території які відведені для розміщення лікарні, поділяють на три основні зони:

- будівлі, що призначені для надання медичних послуг населенню, розміщення діагностичного обладнання, інших відділень;
- господарська зона, до якої належать харчоблок, пральня, гараж, складські приміщення призначені для зберігання продуктів харчування, приміщення для сушіння посуду та інші). Для в'їзду в господарську зону необхідно спланувати окремі ворота;
- зелена зона, яка повинна бути шириною не менше 15 м, а безпосередньо перед будівлями з медичними відділеннями повинна становити не менше 30 м. В цій зоні може розташовуватися парк, який буде обладнаний лавками для відпочинку хворих та їх відвідувачів, альтанками, спортзалом.

Згідно наказу МОЗ України «Про затвердження переліків закладів охорони здоров'я, лікарів, провізорів та посад молодших спеціалістів з фармацевтичною освітою у закладах охорони здоров'я», а також його роз'ясненням, крім лікарень виділяють такі види лікувально-профілактичних закладів:

- Фельдшерські, фельдшерсько-акушерські пункти, сільські амбулаторії
- амбулаторії, які надають первинну медико-соціальну допомогу організовуються в сільській місцевості, на будівельних майданчиках за межами населених пунктів та підпорядковані міським або районним відділам охорони здоров'я.

Пункт охорони здоров'я - амбулаторії, що надають первинну медико-соціальну допомогу, створюється на підприємствах, в установах, організаціях і входять до складу поліклініки.

Амбулаторія - поліклінічний заклад, який надає медичну допомогу пацієнтам однієї або кількох основних медичних спеціальностей і може надавати медичну допомогу пацієнтам у закладі та вдома.

Поліклініка — це медичний заклад, що надає амбулаторну медичну допомогу населенню. Вона забезпечує профілактичне, діагностичне та лікувальне обслуговування пацієнтів без необхідності госпіталізації. Поліклініки можуть бути загального профілю або спеціалізовані, надаючи медичні послуги в різних галузях медицини, таких як терапія, педіатрія, стоматологія, хірургія, офтальмологія, гінекологія та інші.

Основні функції поліклініки включають:

1. Первинна медична допомога: лікарі загальної практики (терапевти) та педіатри здійснюють первинне обстеження пацієнтів, призначають лікування та, за необхідності, направляють до вузькопрофільних спеціалістів.

2. Спеціалізована медична допомога. Поліклініки надають консультації та лікування у вузьких спеціальностях, таких як кардіологія, неврологія, дерматологія, отоларингологія тощо.

3. Діагностика. У поліклініках проводяться різноманітні діагностичні процедури, включаючи лабораторні аналізи, ультразвукові дослідження, рентгенографію, ендоскопічні дослідження тощо.

4. Профілактика і диспансеризація. Поліклініки займаються профілактикою захворювань, проводять вакцинацію, диспансерний нагляд за хронічними хворими, організовують профілактичні огляди.

5. Фізіотерапія та реабілітація. Деякі поліклініки надають послуги з фізіотерапії, реабілітації та лікувальної фізкультури.

6. Консультації та освіта пацієнтів. Поліклініки також здійснюють інформаційно-просвітницьку роботу, надаючи пацієнтам консультації щодо здорового способу життя, харчування, профілактики захворювань тощо.

Поліклініки відіграють важливу роль у системі охорони здоров'я, забезпечуючи доступність медичної допомоги для широких верств населення та знижуючи навантаження на лікарні. Амбулаторія загальної практики - сімейної медицини - лікувально-профілактичний заклад, який у межах своєї діяльності здійснює комплекс профілактичних заходів щодо запобігання та зниження захворюваності, інвалідності та смертності, раннього виявлення захворювань, забезпечує закріплений за сімейно-територіальним принципом кваліфіковане профілактичне лікування, здійснює його медичний огляд та спостереження за станом здоров'я.

Територіальне медичне об'єднання - багатопрофільний лікувально-профілактичний заклад, що являє собою сукупність лікувально-профілактичних та інших закладів, функціонально та організаційно пов'язаних між собою з метою комплексного та ефективного використання трудових і матеріальних ресурсів для досягнення найкращих результатів у наданні медичної допомоги населенню.

Диспансери - спеціалізовані лікувально-профілактичні заклади, що надають медичну допомогу населенню з окремих груп захворювань та здійснюють диспансеризацію населення. Диспансери можуть включати у свій склад лікарню. Не можуть створюватися та функціонувати амбулаторії з кількістю амбулаторних лікарів менше 5.

Лікувально-санітарна частина - багатопрофільний лікувально-профілактичний заклад, організований за типом міської поліклініки, або міської лікарні призначений виключно для надання медичної допомоги працівникам промислових підприємств, будівельних організацій, транспортних компаній. До складу медико-санітарної частини можуть входити й інші заклади охорони здоров'я.

Клінічний заклад охорони здоров'я - це лікувально-профілактичний заклад, який не менше ніж на 50 відсотків використовується для розміщення структурних науко-навчальних підрозділів (кафедри, лабораторії тощо.) вищих медичних навчальних закладів III, IV рівнів акредитації, закладів

післядипломної освіти, установ науково-дослідних інститутів та спільної роботи із забезпечення лікувально-діагностичного процесу, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації медичних кадрів та проведення і здійснення медичних досліджень.

Клініка – відділення або його частина знаходиться в лікувально-профілактичному закладі (лікарні, пологовому будинку, диспансері), що входять до складу медичних науково-дослідних установ або підпорядковані медичним науково-дослідним установам. На відміну від стаціонару, в поліклініці лікування хворих поєднується з педагогічною і науково-дослідною роботою.

Центр - лікувально-профілактичний заклад або його структурний підрозділ, диспансер, пологовий будинок та інші, які виконують функції головного закладу з організації та надання лікувально-медичної допомоги населенню.

Міська лікарня швидкої допомоги - багатoproфільна лікарня, яка надає лише невідкладну стаціонарну допомогу.

Лікарня "Хоспіс" -це особливий тип лікарні, до функцій якої входить надання медичної допомоги невиліковним хворим, який функціонує що функціонує за рахунок коштів місцевого бюджету, додаткового фінансування підприємствами, спонсорами, благодійними внесками організацій, фізичних та юридичних осіб.

Патологоанатомічне бюро (центр) - науково-практичний медичний заклад спеціального типу, що виконує функції координаційного-організаційно-методичного центру патологоанатомічної служби в підпорядкованій області .

Рис.1.1.Типова структура лікувально-профілактичного закладу

Хоча догляд за пацієнтами є невід'ємною частиною комплексного медичного обслуговування як в амбулаторних, так і в стаціонарних умовах, найбільшу важливість він набуває у стаціонарних відділеннях. У кожному відділенні облаштовуються спеціальні пости для чергових медичних сестер, які стежать за пацієнтами та виконують призначення лікаря. Лікувально-діагностичний підрозділ включає лікувальні та діагностичні кабінети, спеціалізовані палати, процедурні кабінети, палати для пацієнтів, кабінети для медичного персоналу (лікарів, середнього та молодшого медперсоналу), місця для відпочинку, їдальні та підсобні приміщення (санвузол, ванні кімнати, матеріальний склад, кімната для брудного інвентарю тощо). Приміщення лікувально-діагностичних підрозділів лікувально-профілактичного закладу є робочим місцем молодшого медичного персоналу.

1.2. Види медичних закладів та їхня характеристика

Основні типи медичних закладів в Україні включають:

1. Лікувально-профілактичні заклади:

○ Лікарняні заклади:

▪ Багатопрофільні:

- Госпіталі для інвалідів війни
- Дитячі басейнові лікарні на водному транспорті
- Дитячі лікарні (республіканські, обласні, міські, районні)
- Дитячі територіальні медичні об'єднання
- Дільничні лікарні (включаючи сільські, селищні та міські ради)
- Лікарні (республіканські, обласні, центральні міські, міські, центральні районні, районні)
- Лікарні на водному транспорті (центральні, басейнові, портові)
- Лікарні на залізничному транспорті (центральні, відомчі, вузлові, лінійні, дитячі)
- Лікарні нафтопереробної промисловості
- Лікарні професійних захворювань
- Лікувально-діагностичні центри
- Медико-санітарні частини (у тому числі спеціалізовані)
- Медичні центри (різного профілю)
- Міські лікарні швидкої медичної допомоги
- Перинатальні центри з лікарнями
- Пологові будинки (обласні, міські, районні)
- Студентські лікарні (обласні, міські)
- Територіальні медичні об'єднання

- Національна дитяча спеціалізована лікарня "Охматдит"
- Українські психіатричні лікарні з інтенсивним наглядом
- Український госпіталь для воїнів-інтернаціоналістів
- Український державний медико-соціальний центр ветеранів війни
- **Однопрофільні:**
 - Шкірно-венерологічні лікарні
 - Інфекційні лікарні
 - Косметологічні лікарні
 - Реабілітаційні лікарні
 - Наркологічні лікарні та диспансери
 - Онкологічні диспансери
 - Отоларингологічні лікарні
 - Офтальмологічні лікарні
 - Туберкульозні диспансери
 - Психіатричні лікарні та диспансери
 - Психоневрологічні лікарні
 - Травматологічні лікарні
 - Фізіотерапевтичні лікарні
- **Спеціалізовані:**
 - Гастроентерологічні диспансери
 - Шкірно-венерологічні лікарні (у тому числі дитячі)
 - Дитячі кардіоревматологічні диспансери
 - Ендокринологічні диспансери
 - Інфекційні лікарні (у тому числі дитячі)
 - Кардіологічні диспансери
 - Косметологічні лікарні
 - Лікарні відновного лікування (у тому числі дитячі)

- Лікувально-спортивні диспансери
- Наркологічні диспансери
- Онкологічні диспансери
- Отоларингологічні лікарні
- Офтальмологічні лікарні
- Туберкульозні диспансери
- Психіатричні лікарні (у тому числі дитячі)
- Психіатричні диспансери
- Психоневрологічні диспансери
- Травматологічні лікарні
- Трахоматозні диспансери
- Центри профілактики та боротьби зі СНІДом
- Центри реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи
- Шкірно-венерологічні диспансери
- Центри медико-соціальної реабілітації дітей
- **Особливого типу:**
 - Лікарні "Хоспіс" (республіканські, обласні, міські, районні)
 - Обласні дитячі патолого-анатомічні бюро
 - Патолого-анатомічні бюро (республіканські, обласні, міські)
 - Патолого-анатомічний центр України
 - Спеціалізовані диспансери радіаційного захисту населення (українські, республіканські, обласні, міські)
 - Спеціалізовані поліклініки Українського науково-дослідного протичумного інституту ім. І.І.Мечникова
 - Українські алергологічні лікарні
 - Український лепрозорій

- Центри реабілітації репродуктивної функції людини (республіканські, обласні)
- Державні наукові установи "Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини" Державного управління справами

2. Амбулаторно-поліклінічні заклади:

- Амбулаторії загальної практики сімейної медицини
- Басейнові стоматологічні поліклініки
- Дитячі міські поліклініки
- Дитячі стоматологічні поліклініки (обласні, міські, районні)
- Діагностичні центри (різного профілю)
- Жіночі консультації
- Іллічівська стоматологічна поліклініка Іллічівської басейнової лікарні на водному транспорті
- Київська центральна басейнова стоматологічна поліклініка МОЗ України
- Консультації "Шлюб і сім'я"
- Лінійні амбулаторії на залізничному транспорті
- Наркологічні амбулаторії
- Поліклініки (центральні міські, міські, центральні районні)
- Поліклініки на водному транспорті (центральні, басейнові, портові)
- Поліклініки на залізничному транспорті (центральні, дорожні, відомчі, вузлові, лінійні)
- Пункти охорони здоров'я (здоровпункти)
- Сільські лікарські амбулаторії (у тому числі сільських та селищних рад)
- Стоматологічні поліклініки (обласні, міські, районні)
- Стоматологічні поліклініки МОЗ України при Національному медичному університеті

- Стоматологічні поліклініки при Львівському медичному університеті
- Студентські поліклініки (обласні, міські)
- Фельдшерські пункти (у тому числі сільських та селищних рад)
- Фельдшерсько-акушерські пункти (у тому числі сільських та селищних рад)
- Фізіотерапевтичні поліклініки
- Центри планування сім'ї та репродукції людини
- Центри первинної медико-санітарної допомоги

3. Заклади переливання крові, швидкої та екстреної медичної допомоги:

- Обласні центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф
- Республіканські територіальні центри екстреної медичної допомоги
- Станції переливання крові (республіканські, обласні, міські)
- Станції швидкої медичної допомоги
- Українські станції виїзної екстреної консультативної медичної допомоги
- Центри заготівлі та переробки плазми (республіканські, обласні, міські, районні)
- Центри служби крові (республіканські, обласні, міські).

1.4. Санаторно-курортні заклади включають: бальнеологічні лікарні (в тому числі дитячі), грязелікарні (в тому числі дитячі), дитячі оздоровчі центри, курортні поліклініки, міжнародні дитячі медичні центри, санаторії (в тому числі дитячі, однопрофільні, багатoproфільні, спеціалізовані), санаторії для дітей з батьками та санаторії-профілакторії.

2. Санітарно-профілактичні заклади:

2.1. Санітарно-епідеміологічні заклади включають: дезінфекційні станції з профілактичної дезінфекції, обласні та міські дезінфекційні станції, об'єднання (підприємства) "Профдезінфекція" (обласні та міські), об'єднання "Меддезінфекція" (обласні та міські), протичумні станції, центральні, республіканські, обласні, міські, міжрайонні та районні санітарно-епідеміологічні станції, санітарно-епідеміологічні станції на водному транспорті (центральні, басейнові, портові), санітарно-епідеміологічні станції на залізничному транспорті (центральні, на залізницях, лінійні), санітарно-епідеміологічні станції об'єктів з особливим режимом роботи, центральні санітарно-епідеміологічні станції на повітряному транспорті.

2.2. Заклади санітарної просвіти включають: центри здоров'я (українські, республіканські, обласні, міські, районні).

2.3. Установи Держсанепідслужби України включають: лабораторні центри (головні, республіканські, обласні, міські, на водному, залізничному, повітряному транспорті).

3. Фармацевтичні (аптечні) заклади включають: аптеки, аптечні бази (склади), бази (склади) медичного обладнання, бази спеціального медичного забезпечення (центральні, республіканські, обласні), контрольно-аналітичні лабораторії, лабораторії аналізу якості ліків, магазини (медичної техніки, медичної оптики).

4. Інші установи включають: бюро судово-медичної експертизи (республіканські, обласні, міські), головне бюро судово-медичної експертизи України, інформаційно-аналітичні центри медичної статистики, молочні кухні, центри медичної статистики МОЗ України, автопідприємства санітарного транспорту.

5. Заклади медико-соціального захисту включають: дитячі будинки (обласні, міські, районні), обласні центри (бюро) медико-соціальної експертизи.

Рис. 1.2. Типи медичних закладів

Пояснення до переліку закладів про охорону здоров'я

1. У сільських населених пунктах, на будівництві за межами населених пунктів організовуються фельдшерські амбулаторії та дільничні лікарні.
2. Центр охорони здоров'я (оздоровчий пункт) створюється на підприємствах в установах, організаціях і входить до складу поліклініки.
3. Амбулаторія - амбулаторно-поліклінічний заклад, що надає медичну допомогу хворим за однією або кількома основними медичними спеціальностями, Амбулаторія і поліклініка можуть надавати медичну допомогу хворим і вдома.
4. Амбулаторія загальної практики - сімейної медицини - лікувально-профілактичний заклад, який у межах своєї діяльності забезпечує комплекс профілактичних заходів щодо запобігання та зниження захворюваності, інвалідності та смертності, раннього виявлення захворювань, забезпечує дотримання сімейно-територіального принципу кваліфіковану первинну

лікувально-профілактичну допомогу, забезпечує його диспансеризацію та спостереження за станом здоров'я.

5. Лікарня - лікувально-профілактичний заклад, призначений для надання стаціонарної допомоги хворим. Лікарня, що надає стаціонарну допомогу хворим за медичними спеціальностями одного профілю називається однопрофільною, а за кількома медичними спеціальностями - багатпрофільною. Однопрофільні лікарні створюються для надання медичної допомоги населенню певної території (міста, району), спеціалізовані - для надання медичної допомоги населенню регіону (республіки, області). У лікарні може бути поліклініка чи амбулаторія. Лікарня, на яку покладено функції районного органу управління охороною здоров'я, називається центральною районною лікарнею, міста - центральною міською лікарнею.

6. Територіальне медичне об'єднання - це комплекс лікувально-профілактичних та інших закладів, функціонально і організаційно пов'язаних між собою з метою інтеграції і ефективного використання трудових і матеріальних ресурсів для досягнення найкращих кінцевих результатів у наданні медичної допомоги населенню

7. Диспансери - лікувально-профілактичні заклади, які надають медичну допомогу населенню з окремих груп захворювань та здійснюють диспансеризацію населення. Диспансери з кількістю амбулаторних лікарів менше 5 створюватися та працювати не можуть.

8. Лікувально-санітарна частина це міська поліклініка або міська лікарня з поліклінікою, призначені виключно для надання медичної допомоги працівникам промислових підприємств, будівельних організацій, транспортних підприємств. До складу медико-санітарної частини можуть входити й інші заклади охорони здоров'я.

9. Клінічний лікувально-профілактичний заклад охорони здоров'я, який не менше ніж на 50 відсотків використовується для розташування структурних науково-навчальних підрозділів (кафедри, лабораторій тощо)

вищих медичних навчальних закладів III, IV рівнів акредитації, аспірантури, післядипломної освіти, науково-дослідних інститутів і спільної роботи із забезпечення лікувально-діагностичного процесу, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації медичних кадрів та проведення і здійснення медичних досліджень.

10. Лікувально-профілактичні заклади (лікарні, пологові будинки та інші), що входять до медичних науково дослідних закладів або підпорядковані медичним науково-дослідним установам, називають поліклініками.

11. Центри це лікувальні заклади або їх структурні підрозділи, амбулаторії, пологові будинки та інші, які виконують функцію головного закладу з організації і надання медичної допомоги населенню. Установа, яка виконує функцію центру, зазвичай зберігає свою назву.

12. Назва "міська лікарня швидкої медичної допомоги" присвоюється тільки міській лікарні, яка використовується виключно для надання екстреної стаціонарної допомоги.

13. Самостійні молочні кухні можуть організовуватись при обсязі роботи понад 12 тис. порцій молока і молочних сумішей на день.

14. Лікарня "Хоспіс" - лікувально-профілактичний заклад для надання медичної допомоги невиліковним хворим, який функціонує за рахунок коштів місцевого бюджету, додаткового фінансування підприємств, спонсорів, благодійних внесків організацій, фізичних та юридичних осіб.

15. Мережа й організаційна структура державної санітарно-епідеміологічної служби центрального органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я встановлюються головним державним санітарним лікарем України, інших державних органів - головними державними санітарними лікарями відповідних державних органів за погодженням з головним державним санітарним лікарем України.

16. Аптека - заклад охорони здоров'я, основним завданням якого є забезпечення населення, закладів охорони здоров'я, підприємств, установ і організацій лікарськими засобами і виробами медичного призначення.

17. Аптека, яка призначена для забезпечення однієї чи кількох лікарень, інших закладів охорони здоров'я, та населення лікарськими засобами та медичними приладдям, називається лікарняною аптекою.

Ключовими проблемами охорони здоров'я населення є:

- недостатнє медичне та технічне забезпечення закладів охорони здоров'я;
- неможливість впровадження сучасних медичних технологій в повному обсязі, недостатні можливості щодо обміну досвідом та володіння ними;
- низький рівень та відсутність вмотивованості населення щодо формування здорового способу життя і збереження здоров'я;
- відсутність фінансових ресурсів для забезпечення ефективної діяльності системи охорони здоров'я;
- нерівномірний розвиток ринку медичних послуг;
- морально та фізично застаріла частина медичного обладнання;
- недосконала організація системи надання медичної допомоги.

1.3. Методика дослідження медичної сфери територіальної громади

Дослідження в медичній сфері може бути проведене з використанням різних методик, які дозволяють зрозуміти різні аспекти, пов'язані з організацією медичної допомоги, доступністю медичних послуг, впливом географічних чинників на здоров'я, епідеміологічними дослідженнями тощо. Ось деякі з основних методик:

1. Аналіз статистичних даних: використання вже існуючих статистичних даних, таких як дані медичної статистики, даних про хвороби,

смертність, інциденти захворювань. Це дозволяє оцінити епідеміологічну ситуацію в регіоні, ідентифікувати патерни в поширенні захворювань і т.д.

2. Соціологічні опитування і анкетування: проведення опитувань серед населення або спеціалістів медичної сфери для збору даних щодо задоволеності медичними послугами, впливу соціальних чинників на стан здоров'я, оцінки якості медичної допомоги тощо.

3. Географічне моделювання: використання географічних інформаційних систем (ГІС) для аналізу географічного розташування медичних закладів, оцінки доступності медичних послуг для населення, а також вивчення впливу природних чинників на здоров'я.

4. Якісні методи дослідження: інтерв'ю з медичним персоналом, пацієнтами, медичними експертами для отримання якісної інформації щодо проблем, з якими стикаються медичні установи та пацієнти, а також можливих шляхів їх вирішення.

5. Кейс-стаді: детальний аналіз конкретних кейсів медичних установ або пацієнтів з метою вивчення конкретних ситуацій та проблем, які вони стикаються.

6. Дослідження літературних джерел: систематичний огляд наукових статей, дисертацій та інших публікацій з медичної географії для отримання теоретичних знань та аналізу результатів попередніх досліджень.

7. Експертні оцінки: залучення експертів з медичної географії, епідеміології, громадського здоров'я або інших відповідних галузей для оцінки ситуації та визначення пріоритетних напрямків дослідження.

8. Етнографічні методи: вивчення культурних аспектів відносин до здоров'я та медицини, роль медичних практик в різних соціокультурних контекстах.

9. Моделювання та симуляція: використання математичних моделей або комп'ютерних симуляцій для прогнозування та аналізу різних сценаріїв розвитку медичної ситуації.

10. Дослідження засобами веб-аналітики: використання аналізу веб-даних та соціальних медіа для оцінки популярності медичних послуг, визначення географічних зон попиту на медичні послуги тощо.

11. Фокус-групи: організація групових обговорень з медичним персоналом, пацієнтами або іншими учасниками медичної системи для збору глибокої якісної інформації.

12. Системний аналіз: використання системного підходу для аналізу взаємодії різних частин медичної системи та їх впливу на здоров'я населення.

Ці методики дозволяють глибше зрозуміти складні взаємодії в медичній сфері та розробляти ефективні стратегії для покращення медичних послуг і здоров'я населення. Вибір конкретних методів залежить від конкретної проблеми, яку ви досліджуєте, і ваших наукових цілей. Всі методи поділяються на дві основні групи: теоретичні та емпіричні (рис. 1.3).

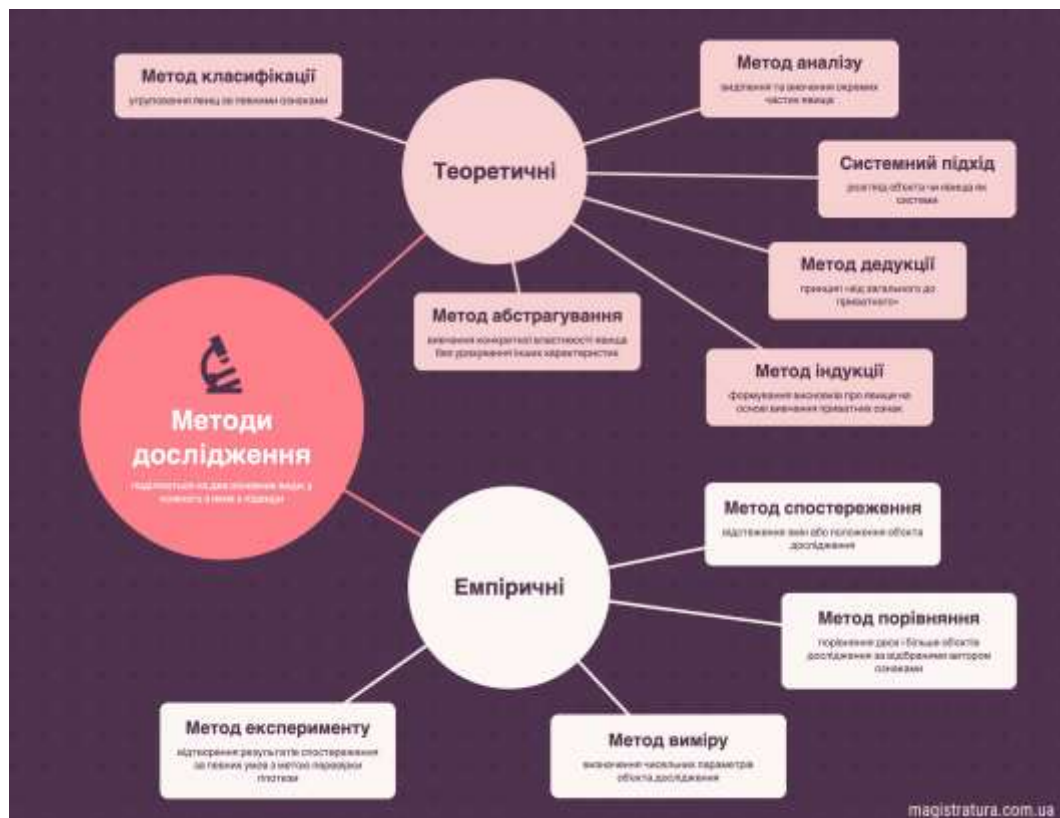

Рис. 1.3. Методи наукових досліджень

Комбінація цих методик дозволяє отримати комплексний погляд на проблеми та виклики в медичній сфері, а також розробити рекомендації для

покращення організації медичних послуг та підвищення якості медичної допомоги.

Висновки до розділу 1

Дослідження медичної сфери є важливою галуззю, оскільки воно дозволяє розуміти складні взаємозв'язки між географічними умовами, організацією медичної інфраструктури та здоров'ям населення. Особливості таких досліджень можна узагальнити наступним чином:

1. Комплексність підходу: дослідження медичної сфери передбачає інтеграцію різноманітних наукових методів і підходів, включаючи епідеміологічні дослідження, географічне моделювання, аналіз статистичних даних та соціологічні опитування.

2. Врахування географічних чинників: однією з ключових особливостей є аналіз впливу географічних умов на здоров'я населення, таких як клімат, екологія, доступність до природних ресурсів.

3. Оцінка доступності медичної допомоги: дослідження спрямовані на оцінку доступності медичних послуг для різних соціальних та географічних груп населення, виявлення проблемних зон та розробку рекомендацій щодо покращення доступу до медичної допомоги.

4. Прогнозування та стратегічне планування: результати досліджень дозволяють прогнозувати розвиток епідемічних ситуацій, оцінювати ефективність медичної інфраструктури та розробляти стратегії для її покращення.

5. Інтердисциплінарний характер: врахування різноманітних аспектів, включаючи медичні, соціальні, екологічні та економічні фактори, є ключовим для отримання повної картини впливу на здоров'я і якості медичної допомоги.

6. Застосування результатів: основним завданням таких досліджень є зробити практичний внесок у покращення організації медичної сфери, забезпечення доступності та якості медичних послуг для всього населення.

Отже, дослідження медичної сфери вимагає комплексного аналізу, врахування різноманітних чинників і методів дослідження, щоб надати фундаментальні дані для покращення здоров'я населення і розвитку медичної інфраструктури.

РОЗДІЛ 2

ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Чинники формування медичної мережі у громаді

Формування медичної мережі в Чернівецькій громаді є результатом взаємодії різноманітних чинників, які включають соціальні, економічні, демографічні та організаційні аспекти. Ось ключові чинники, що впливають на формування медичної мережі в даній територіальній громаді:

1. Демографічні фактори: розмір населення, структура за віком та соціальні характеристики мають велике значення для визначення потреб у медичних послугах. Зростання або зменшення населення може змінювати потреби у лікарях різних спеціальностей та обсяги медичних послуг.

2. Економічні умови: економічний розвиток регіону визначає фінансові ресурси, доступні для медичної інфраструктури, включаючи будівництво нових лікувальних закладів, модернізацію обладнання та зарплати медичних працівників.

3. Соціальні потреби і очікування: вимоги населення до якості медичних послуг, доступності та рівня обслуговування впливають на розміщення медичних закладів та їх профіль.

4. Медична освіта і кадри: наявність медичних університетів та навчальних закладів, які навчають медичних працівників, визначає наявність кваліфікованих кадрів у медичній мережі.

5. Географічні особливості: географічне розташування населених пунктів, їх відстань один від одного та від центральних медичних установ впливає на доступність медичних послуг та потребу у лікарській допомозі.

6. Політичні рішення і регулятивні умови: державні політики у сфері охорони здоров'я, включаючи регулювання фінансування медичних закладів та надання медичних послуг, також впливають на формування медичної мережі.

7. Технологічний прогрес: впровадження новітніх технологій у медичну практику, включаючи телемедицину та інші інновації, може змінювати структуру та функціонування медичної мережі.

Чернівці – місто в західній частині України, адміністративний центр Чернівецької області. Ось докладний географічний опис Чернівців:

Географічне розташування: Чернівці розташовані на південному заході України, на південному сході Прикарпаття, в мальовничій долині річки Прут. Місто розташоване на висоті приблизно 250 метрів над рівнем моря.

Чернівецька громада має помірний континентальний клімат. Літа тут теплі і вологі, з середньомісячною температурою в липні близько $+21^{\circ}\text{C}$. Зими помірно м'які з середньою температурою в січні близько -4°C . Опадів випадає достатньо рівномірно впродовж року.

Громада оточена пагорбами і невеликими гірськими масивами, що створює мальовничі пейзажі та сприяє розвитку туризму. Річка Прут, яка протікає через місто, відіграє важливу роль у водопостачанні та рекреаційних можливостях.

Чернівці є важливим економічним, культурним та освітнім центром західної України. В місті розвинена промисловість, освіта, медицина, торгівля та послуги. Історичний центр міста, який включений до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, привертає багато туристів.

Громада має розвинену транспортну мережу, включаючи залізничний вокзал і автовокзал, що забезпечує зручний доступ до інших регіонів України та за кордон.

Місто Чернівці відоме своєю багатою культурною спадщиною, яка включає архітектурні пам'ятки, музеї, театри та музичні фестивалі, що відбивають багатогранність історії та культурного життя Чернівців.

Цей географічний опис допомагає краще розуміти контекст і умови, в яких розвивається медична сфера та інші аспекти життя міста Чернівці.

Важливою частиною розуміння медичної сфери є демографічна характеристика Чернівецької громади. Ось основні аспекти демографічного

портрету Чернівецької громади:

Населення Чернівецької громади налічує приблизно 220 тисяч осіб (станом на 2023 рік). Це важливий показник для оцінки потреби у медичних послугах та інфраструктурі.

В громаді проживають люди різних вікових категорій, включаючи дітей, працездатний вік та літніх людей. Структура за віком визначає потреби у різних медичних послугах, наприклад, педіатрії, геріатрії та іншому.

Чернівецька громада має різноманітний етнічний склад, що може впливати на культурні аспекти отримання медичних послуг і взаємодію з медичними працівниками.

Демографічні дані також включають інформацію про сімейний стан населення, таку як кількість сімейних господарств, одноматеринські сім'ї та інші аспекти, що впливають на потреби у медичній допомозі.

Міграційний рух населення Чернівецької громади, включаючи міграцію з інших регіонів України або зарубіжжя, також важливі для аналізу демографічної ситуації та потреб у медичних послугах.

Ці аспекти демографічного аналізу допомагають вирішувати важливі питання щодо розробки медичної політики, планування медичної інфраструктури та забезпечення доступності якісних медичних послуг для всього населення Чернівецької громади.

Врахування цих чинників дозволяє розробляти стратегії для оптимізації медичної мережі, забезпечення доступності якісних медичних послуг та задоволення потреб населення у медичній допомозі.

2.2 Територіальне планування медичних закладів Чернівецької міської громади

Територіальне, або просторове планування є сьогодні одним із невід'ємних атрибутів управлінської діяльності розвинених країн. Саме завдяки сучасним планам і програмам можливе ефективне використання

ресурсів усіх рівнів і видів, забезпечення якості середовища проживання, збереження культурної спадщини та задоволення потреб громади.

Планування території – неперервний процес, який пов’язує економічні прогнози та прогнози розвитку територій і населених пунктів, інженерно-транспортної інфраструктури, наявний розвиток соціальної сфери, екологічний стан території. Головною основою служить відповідна територія, а ці складові визначають потенціал її розвитку.

Останні декілька десятиліть характеризуються значним розвитком різноманітних варіантів та методів територіального планування та забудови в різних країнах світу. При плануванні та забудові в зарубіжних країнах акцентують увагу на сам перед на питаннях раціональності та удосконалення існуючої бази вітчизняного планування.

Під просторовим (або територіальним) плануванням прийнято розуміти сукупність дій, пов'язаних з підготовкою рішень по розміщенню населення, різних видів діяльності та об'єктів на територіях різного масштабу - від поселень та їх частин до груп країн або регіонів.

У місті Чернівці налічуються такі заклади охорони здоров'я:

Комунальні медичні установи	Назва	Адреса	Напрямок діяльності
1	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Садгора"	Підкови І., 16	Амбулаторія №2
2	КМУ "Міська лікарня №4"	Підкови І., 14	
3	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Садгора"	Ярослава Мудрого, 2	Амбулаторія №1
4	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Садгора"	Хотинська, 49б	Амбулаторія №3
5	КМУ "Міська дитяча поліклініка"	Руська, 273	
6	КМУ "Міська поліклініка №2"	Комарова В., 2	
7	КМУ "Міська клінічна лікарня №2"	Південно-Кільцева, 1а	
8	КМУ "Міська дитяча поліклініка"	Головна, 218	
9	КМУ "Міська поліклініка №3"	Південно-Кільцева, 14	
10	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Роша"	Горіхівська, 3	Амбулаторії №1, 3
11	КМУ "Міська лікарня №1"	Героїв Майдану, 22б	
12	Міський клінічний пологовий будинок №2	Рівненська, 8	
13	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Роша"	Борщівська, 4	Амбулаторія №2
14	Центр первинної медико-санітарної допомоги "Роша"	Борщівська, 6	Клініко-діагностична лабораторія
15	КМУ "Міська поліклініка №2"	Лесі Українки, 11	
16	Міський клінічний пологовий будинок №1	Головна, 70	Жіноча консультація
17	КМУ "Міська поліклініка №1"	Шкільна, 6	
18	КМУ "Міська поліклініка №5"	Щербанюка О., 34а	Лікувальний корпус №1 (адміністративний корпус)
19	КМУ "Міська дитяча поліклініка"	Незалежності просп., 109	
20	Міський клінічний пологовий будинок №1	Головна, 129	Гінекологічне відділення
21	КМУ "Міська клінічна лікарня №3"	Головна, 100	
22	КМУ "Міська поліклініка №5"	Стеценка К., 5	Лікувальний корпус №2 (терапевтичні відділення №1, №2)
23	Міський клінічний пологовий будинок №1	Чехова А., 2	

Рис.2.1 (Комунальні медичні установи)

Обласні медичні установи	Назва	Адрес
1	Обласний клінічний протитуберкульозний диспансер	Богуна І., 18
2	Чернівецький обласний шкірно-венерологічний диспансер	Кайндля Раймунда-Фрідріха, 9
3	Обласна дитяча клінічна лікарня	Руська, 207а
4	Лікарня швидкої медичної допомоги	Фастівська, 2
5	Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни	Фастівська, 20
6	Чернівецька обласна клінічна лікарня	Головна, 137
7	Чернівецький обласний наркологічний диспансер	Федьковича Ю., 29
8	Чернівецький обласний ендокринологічний центр	Федьковича Ю., 50
9	Обласний лікарсько-фізкультурний диспансер	Стеценка К., 3
10	Військовий госпіталь	Героїв Майдану, 41
11	Міський протитуберкульозний диспансер	Максимовича С., 6
12	Чернівецька обласна психіатрична лікарня	Мусоргського М., 2
13	Чернівецький обласний клінічний онкологічний диспансер	Героїв Майдану, 242
14	Служба охорони здоров'я УМВС України в Чернівецькій області	Героїв Майдану, 228
15	Чернівецький обласний клінічний кардіологічний диспансер	Героїв Майдану, 230
16	Обласний центр медико-соціальної реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи	Героїв Крут б-р, 11

Рис.2.2 (Обласні медичні установи)

Приватна медична практика	Назва	Адреса
1	Приватне підприємство "Вомер" Федоришин Б.В	Ярослава Мудрого, 200
2	Приватне підприємство "ХЕПІ СМАЙЛ" Фесюк Д.В	Ярослава Мудрого, 17
3	Попович Василь Дмитрович	Денисівський завул., 1/1
4	Іоніцій Віктор Володимирович	Хотинська, 2
5	Гулик Лариса Володимирівна	Авангардна, 43а
6	Допіряк Олександра Михайлівна	Кобринської Н. пров., 10/2
7	Тимошук Василь Васильович	Рівненська, 31
8	Смислов Вадим Володимирович	Чкалова В. 19а
9	Приватне підприємство "Оздоровлення" Семютюк І.В.	Комарова В., 2
10	Приватне унітарне медичне підприємство "Спеціалізоване об'єднання "НАРКОЛОГІЯ" "СОНАР" Філіпчук В	Миколаївська, 30а/10
11	Смислова Лариса Вікторівна	Миколаївська, 32а/1
12	Приватне підприємство "КЛІНІКА МІКРОХІРУРГІЇ ОКА "БАШ ЗІР" Царьков О. С.	Полетаєва Ф., 14/52
13	Гулага Алла Аркадіївна	Полетаєва Ф., 21/85
14	Шестак Марія Іванівна	Небесної Сотні, 23/59
15	Фетку Стеліян Вікторович	Небесної Сотні, 26
16	Дежніков Олег Олексійович	Небесної Сотні, 26
17	Приватне підприємство "Кирилюк-Дентал"	Головна, 275
18	Грубий Ілля Павлович	Ентузіастів, 2а
19	Лавренко Тетяна Олександрівна	Головна, 206/93
20	Буздуган Віталій Іванович	Героїв Крут б-р, 16/17
21	Костюк Ігор Миколайович	Героїв Крут б-р, 13/115
22	Костюк Еріка Володимирівна	Героїв Крут б-р, 13/115
23	Воєвідка Мирослав Дмитрович	Героїв Крут б-р, 5/160
24	Приватне підприємство "Буковинська ДНК-лабораторія"	Головна, 218
25	Сенидяк Іван Іванович	Карпатська, 49
26	Мале приватне підприємство "ДАВІД" Фесенко В.О.	Героїв Майдану, 242
27	Тимчук Ярослав Михайлович	Алма-Атинська, 106/19
28	Приватне підприємство "МАРСЕН ЛТД" Тирсина С.С.	Героїв Майдану, 55/106
29	Висоцький Віталій Михайлович	Героїв Майдану, 57/37
30	Циркот Ігор Михайлович	Героїв Майдану, 154

31	Петрюк Микола Володимирович	Щербанюка О., 45а/34
32	Колективне мале підприємство "Ваше здоров'я" Гончар М.В.	Достоевського Ф., 6/2
33	Кошара Людмила Іванівна	Рівненська, 5а
34	Мусієнко Володимир Васильович	Героїв Майдану, 226
35	Приватне підприємство "Клініка мікрохірургії ока Медікус-Чернівці" Забірій Г.В.	Героїв Майдану, 226
36	Приватне підприємство "Оздоровлення" Семютюк І.В.	Героїв Майдану, 226
37	Тимошук Василь Васильович	Рівненська, 31
38	Гулик Лариса Володимирівна	Авангардна, 43а
39	Гречанюк Леся Миколаївна	Федьківська Ю., 42
40	Нагорняк Василь Максимович	Аксеніна В., 41/1
41	Приватне підприємство "Західний центр пластичної та малоінвазивної хірургії" Печеряга М.М.	Стецька К., 3
42	Галіц Віктор Костянтинович	Кобиліці Л., 2/5а
43	Лупой Елла Володимирівна	Першотравнева, 14/4
44	Широкова Ірина Ігорівна	Героїв Майдану, 7
45	Каленчук Віктор Васильович	Яремчука Н., 19
46	Даценко Максим Анатолійович	Козачука І., 33/4
47	Приватне мале підприємство "КосМед" Антименюк О.В	Незалежності просп., 42/19
48	Новосад Галина Михайлівна	Коперніка М., 116/3
49	Потапенко Майя Володимирівна	Головна, 185
50	Приватна фірма " ЕДОЛ" Балан Ю	Трепка В., 1а
51	Мале приватне підприємство "СМАЙЛ" Ткачик С.В.	Трепка В., 10/2
52	Куцак Марія Михайлівна	Трепка В., 1а
53	Галагдин Олександр Олексійович	Шпитальний пров., 4
54	Самсонюк Жанна Ульянівна	Гончара О., 22/1
55	Мале приватне підприємство " Сучасна стоматологія" Осадчук С.А.	Головна, 103
56	Приватне підприємство "Діомед" Костащук Г.В.	Кобиланської О., 57
57	Совва Анатолій Ігорович	Гулака-Артемівського С., 8/2
58	Басараба Марина Миколаїв	Головна, 7
59	Пекарська Інна Борисівна	Заньковецької М., 15/2-2а
60	Клюр Станіслав Семенович	Пушкіна О. пров., 1/1
61	Приватне підприємство "Гармонія - 2000" Мельник М.І.	Руська, 17/4
62	Приватне підприємство "ГМИРЕК" Гмирек А.М.	Шептицького А., 18/14
63	Сторожук Вікторія Іванівна	Турецька, 14/6
64	Рудницький Роман Іванович	28 Червня, 16/1
65	Приватне підприємство медичний центр "МЕДНЕАН" Нечай А.В.	Українська, 13
66	Приватне мале медичне стоматологічне підприємство "ДАНТИСТ" Кондревич О.Ю.	Доброго О., 13
67	Мале приватне підприємство "ДЕНТАРТ" Маланчук С.М.	Гете Й., 7/9
68	Віссянник Володимир Васильович	Театральна пл., 6
69	Затірко-Нощка Анжела Федорівна	Шіллера Ф., 3/6
70	Приватне підприємство "Центр стоматологічних послуг "ЕТАЛОН" Пальчиків О.В.	Франка І., 18

Рис.2.3 (Приватна медична практика)

Приватні клініки	Назва	Адрес	Напрямок діяльності
1	Центр сімейної стоматології I-DENT	Героїв Майдану, 104	Стоматологія
2	Євромедсервіс	Незалежності просп., 121а	Терапевт, Педіатр, Неонатолог, Невролог, Кардіолог, Уролог, Проктолог, Гінеколог, Косметолог, Отоларинголог, Стоматолог, Фізіотерапевт, УЗД-діагностика, Хірург, Лабораторна діагностика
3	Альфа В.В	Комарова В., 15	Стоматологія
4	МЦ Оксфорд Медікал	Незалежності просп., 121а	Проктологія, Гінекологія, Урологія, Естетична медицина, Дерматологія, Стоматологія, Неврологія, Сімейна медицина, Педіатрія, Ультразвукова діагностика, Хірургія, Флебологія, Отоларингологія, Кабінет психолога
5	GoldDent	Комарова В., 116	Стоматологія
6	Буковинський центр пластичної та естетичної хірургії	Героїв Майдану, 228	Пластична хірургія
7	Центр травматології та ортопедії	Героїв Майдану, 226	діагностика, хірургічне лікування, реабілітація та амбулаторне лікування
8	Букінтермед	Героїв Майдану, 226	Багатопрофільна німецько-українська лабораторія
9	Косметолог	Головна, 222	Лікувально-діагностичні
10	Luxident	Ентузіастів, 4	Стоматологія
11	ГІНЕЯ	Тобієвича І., 2/2	Гінекологія
12	О.С.А.-32-НОРМА	Кобиліці Л., 22	Стоматологія
13	Дента	Головна, 135	Стоматологія
14	Науково-виробничий комплекс КАМЕЯ	Головна, 137	Медична практика
15	Медичний центр лікування безпліддя	Трепка В., 1а	Запліднення in vitro (IVF, ЗІВ, ЕКО); Інтрацитоплазматичне введення одного спермія в яйцеклітину (ICSI);
16	Медичний центр Мавекс-Медицина	Шіпліна, 6	інекологія, акушерство, ендокринологія, маммологія (захворювання молочної залози), урологія, андрологія, венерологія, вертебрологія, онкологія
17	Регіональний центр Мікрохірургії ока	Гагаріна Ю., 216	офтальмологія
18	Медико-фармацевтична фірма ВАКО	Головна, 17	косметологія, фармація
19	АВЦЕННА	Хмельницького Б., 15а	Лікувально-діагностичний центр
20	ПРАЙМ-ДЕНТ	Хотинська, 49ж	Стоматологія
21	ОРІС	Ярослава Мудрого, 64	Стоматологія
22	ЛІГАДЕНТ ПЛЮС	Ярослава Мудрого, 200	Стоматологія

Рис.2.4 (Приватні клініки)

У Чернівцях є кілька важливих медичних установ, серед яких особливе місце займають лікарні. Ось деякі з них:

1. Чернівецька міська клінічна лікарня №1. Це одна з основних лікарень міста, яка надає широкий спектр медичних послуг та є ключовим медичним закладом для чернівчан.

2. Чернівецька міська клінічна лікарня №2. Інша важлива лікарня у місті, яка також забезпечує медичні послуги населенню.

3. Обласна клінічна лікарня ім. О.Гнатюка. Це великий медичний заклад обласного значення, який обслуговує не лише мешканців Чернівців, а й жителів всієї Чернівецької області.

4. Дитяча обласна лікарня. Спеціалізована медична установа, яка надає медичну допомогу дітям і підліткам у Чернівецькій області.

5. Чернівецька міська клінічна лікарня №5 (багатопрофільний медичний центр). Медичний заклад, який також відомий своєю освітньою та науковою діяльністю.

Ці лікарні є важливими складовими медичної інфраструктури Чернівців, забезпечуючи медичну допомогу різних спеціалізацій та рівнів складності.

Нами створена «Інтерактивна карта медичних закладів Чернівецької міської громади» на якій ми нанесли всі медичні заклади, що функціонують у громаді. Створення інтерактивної карти може бути цікавим і корисним способом візуалізації географічних даних або розташування певних об'єктів на карті.

Це лише загальні кроки, і вони можуть змінюватися в залежності від обраного вами інструменту. Найкраще почати з документації і прикладів, які надаються розробниками кожного конкретного інструменту.

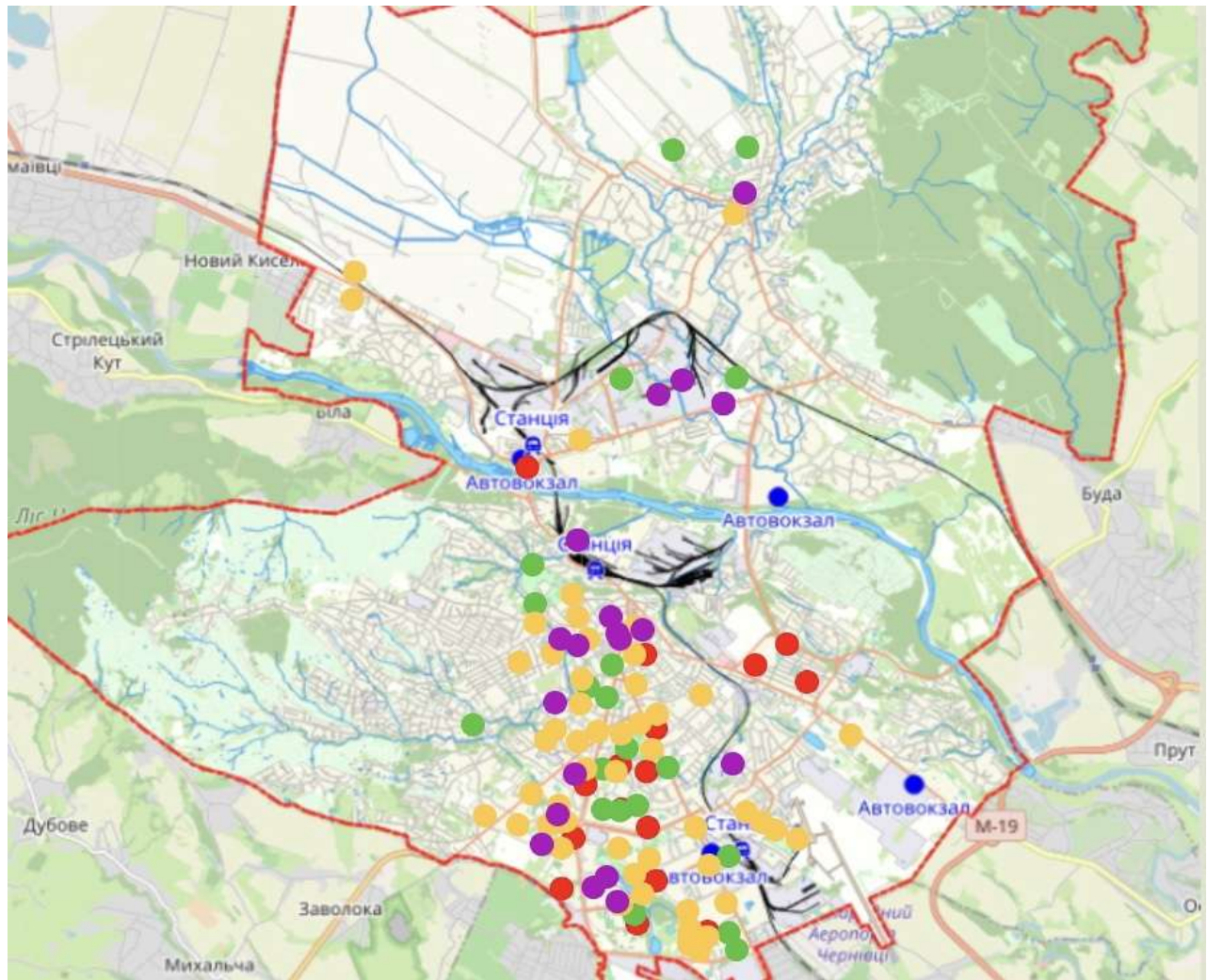

Рис.2.5 Інтерактивна карта знаходження медичних закладів м. Чернівці

Медичні заклади виділені таким чином:

- червоні позначки – Обласні медичні заклади;
- зелені позначки – Комунальні медичні заклади;
- жовті позначки – Приватна медична практика;
- фіолетові позначки – Приватні медичні клініки.

Проаналізувавши інформацію, можна побачити, що більшість медичних закладів знаходиться в центральній частині міста та мікрорайонах, таких як: проспект Незалежності, Комарова, Южка. Найменше медичних закладів ми спостерігаємо в районах: Гравітон, Садгора, Клокучка, Калічанка, Роща, Цецино.

Висновки до розділу 2

Медична сфера включає в себе широкий спектр аспектів, пов'язаних з охороною здоров'я населення, наданням медичних послуг і використанням медичних технологій. Вона є важливою складовою суспільної інфраструктури кожної країни і відіграє критичну роль у забезпеченні фізичного та психічного здоров'я населення.

Основні аспекти медичної сфери включають:

1. Медичні установи. Це лікарні, поліклініки, амбулаторії та інші медичні заклади, де надаються медичні послуги різних спеціалізацій.
2. Медичний персонал. Лікарі, медсестри, фармацевти та інші медичні працівники, які забезпечують надання медичної допомоги.
3. Медичні технології. Сучасні медичні технології, обладнання та методи лікування, які постійно розвиваються і дозволяють поліпшувати якість медичного обслуговування.
4. Медична освіта і дослідження. Освітні програми для медичних працівників, наукові дослідження у галузі медицини для вдосконалення методів лікування та профілактики захворювань.
5. Медична етика і правові аспекти. Система етичних норм і правових актів, що регулюють медичну практику та взаємовідносини між медичним персоналом і пацієнтами.

Медична сфера є однією з найважливіших галузей сучасного суспільства, оскільки вона безпосередньо впливає на якість життя людей і їхню загальну добробутність.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОЇ СФЕРИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ГРОМАДИ

3.1 Проблеми формування медичної сфери Чернівецької міської громади

Через те, що в деяких районах м. Чернівці майже немає медичних закладів, людям доводиться їздити в центральні частини міста для отримання консультацій чи медичної допомоги. Це призводить до значних витрат часу на дорогу, черг і перевантаження центральних медичних установ, що створює додаткові незручності для жителів віддалених районів.

Доступність та якість медичних товарів і послуг визначаються розвитком медичної допомоги, особливо первинної, а також доступністю та якістю ліків. Доступ до комплексних і високоякісних послуг охорони здоров'я є важливим для підтримки здоров'я, профілактики захворювань, зменшення рівня інвалідності та передчасної смертності, а також для забезпечення рівного доступу до охорони здоров'я для всього населення. Доступність медичних послуг впливає на загальний стан фізичного, соціального та психічного здоров'я та якість життя. Проте, у наукових і правових джерелах чіткого трактування доступності та якості медичних товарів і послуг немає. Найчастіше використовують термін "доступність медичної допомоги", який хоча й поширений у нормативно-правових актах, але недостатньо окреслений. Це поняття згадується в Законі України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" як один з основних принципів охорони здоров'я, а також у Законі України "Про екстрену медичну допомогу" стосовно визначення завдань системи екстреної медичної допомоги.

Останнім часом проблемі доступності медичної допомоги приділяється більше уваги, що підтверджується ухваленням Закону України "Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській

місцевості". Зокрема, держава забезпечує виконання заходів щодо підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості за такими напрямками: сприяння розвитку лікувальних закладів усіх форм власності, удосконалення мережі закладів охорони здоров'я та матеріально-технічної бази, проведення виїзних прийомів лікарів-спеціалістів у сільській місцевості тощо. Реалізація цих заходів може значно покращити доступність та якість медичної допомоги в сільській місцевості.

Комітет ООН з економічних, соціальних і культурних прав визначає доступність як один з елементів забезпечення права на здоров'я в усіх його формах і на всіх рівнях. Заклади, товари та послуги охорони здоров'я мають бути доступні кожній людині без дискримінації. Доступність медичних товарів і послуг означає вільний доступ до охорони здоров'я, ліків, медичних товарів і достовірної інформації, пов'язаної із здоров'ям, незалежно від територіальних, економічних, соціальних, культурних, організаційних чи інших бар'єрів. Ці товари та послуги повинні відповідати сучасному рівню медичної науки та техніки, забезпечуючи їх високу якість.

Експерти ВООЗ визначають три аспекти доступності медичної допомоги: фізичну, економічну та інформаційну доступність. Фізична доступність передбачає наявність якісних медичних послуг у необхідних обсягах для всіх, хто їх потребує, забезпеченість медичними працівниками, сприятливі години роботи медпрацівників, ефективні системи призначень та інші аспекти організації надання послуг. Територіальна доступність означає, що медичні товари та послуги повинні бути в межах досяжності для всіх верств населення, особливо уразливих або маргіналізованих груп, таких як жінки, діти, підлітки, люди похилого віку, інваліди та особи з ВІЛ/СНІД, зокрема у сільській місцевості. Своєчасність надання медичних послуг є важливим аспектом, оскільки затримки можуть негативно вплинути на здоров'я і збільшити витрати на лікування.

Економічна доступність означає можливість людей платити за медичні товари та послуги без фінансових труднощів, враховуючи не тільки ціну

медичних послуг, а й непрямі витрати, такі як транспортні витрати. Доступність інформації включає право на пошук, одержання та передавання інформації щодо здоров'я, при цьому дотримуючись права на конфіденційність даних про особисте здоров'я.

Загалом, право на охорону здоров'я означає, що кожен має мати доступ до необхідних медичних послуг незалежно від віку, статі, соціального статусу чи фінансових можливостей. Це право включає не тільки своєчасне і належне медичне обслуговування, а й доступ до основних детермінантів здоров'я, таких як гідна праця та дохід, доступ до безпечної питної води, належної санітарії, харчування, житла та інформації з питань охорони здоров'я.

Розвиток медичної галузі стикається з багатьма викликами та проблемами, що впливають на ефективність надання медичних послуг, доступність лікування та загальний рівень здоров'я населення. Нижче наведені основні проблеми, з якими стикається медична галузь:

1. Фінансування та економічна доступність

- Недостатнє фінансування: Однією з найбільших проблем є недостатнє фінансування медичної галузі. Це призводить до браку ресурсів для забезпечення якісної медичної допомоги, оновлення обладнання та підтримки медичних закладів.

- Висока вартість медичних послуг: Для багатьох людей медичні послуги є фінансово недоступними, що змушує їх відмовлятися від лікування або відкладати його, що може погіршити стан здоров'я.

2. Недостатня кількість медичного персоналу

- Брак кваліфікованих кадрів: У багатьох регіонах існує дефіцит лікарів, медсестер та іншого медичного персоналу, особливо у сільській місцевості. Це призводить до перевантаження наявних працівників і зниження якості медичних послуг.

- Міграція медичного персоналу: Висококваліфіковані фахівці часто емігрують в інші країни в пошуках кращих умов праці та вищої заробітної плати.

3. Інфраструктурні проблеми

- Застаріла інфраструктура: Багато медичних закладів мають застарілу матеріально-технічну базу, що не відповідає сучасним стандартам і потребам пацієнтів.

- Недостатня кількість медичних установ у віддалених регіонах: Людям, які живуть у віддалених або сільських районах, часто важко отримати доступ до необхідної медичної допомоги через відсутність медичних закладів поблизу.

4. Якість медичних послуг

- Відсутність стандартизації: Недостатньо розроблені стандарти якості медичних послуг призводять до нерівномірного рівня медичної допомоги в різних закладах.

- Низька якість лікування: Через брак ресурсів та кваліфікованого персоналу, якість медичних послуг часто залишає бажати кращого.

5. Доступність та обізнаність населення

- Обмежений доступ до медичних послуг: У багатьох регіонах пацієнти мають обмежений доступ до медичних послуг через віддаленість або відсутність транспортної інфраструктури.

- Низький рівень обізнаності про здоров'я: Низький рівень знань населення про профілактику хвороб та здоровий спосіб життя також є важливою проблемою.

6. Адміністративні та організаційні проблеми

- Бюрократія та корупція: Високий рівень бюрократії та корупції в медичній галузі може значно ускладнювати доступ до медичних послуг та знижувати ефективність системи охорони здоров'я.

- Неефективне управління ресурсами: Неефективне використання наявних ресурсів призводить до втрат і нераціонального розподілу коштів.

7. Інформаційні технології та цифровізація

- Низький рівень впровадження ІТ-технологій: Недостатнє використання сучасних інформаційних технологій у медичній галузі обмежує можливості для ефективного управління даними та надання телемедичних послуг.
- Відсутність електронних медичних записів: Відсутність або недостатнє використання електронних медичних записів ускладнює обмін інформацією між медичними закладами та знижує ефективність лікування.

8. Законодавча та регуляторна база

- Недосконалість законодавства: Часто законодавча база не відповідає сучасним вимогам і потребам медичної галузі, що створює перешкоди для ефективного розвитку системи охорони здоров'я.
- Відсутність належного контролю та нагляду: Неналежний контроль за діяльністю медичних закладів може призводити до порушень стандартів надання медичної допомоги та зниження її якості.

9. Соціальні та демографічні фактори

- Старіння населення: Зростаюча кількість людей похилого віку збільшує навантаження на систему охорони здоров'я, яка не завжди готова забезпечити необхідний рівень медичної допомоги для цієї групи населення.
- Соціальна нерівність: Нерівномірний доступ до медичних послуг серед різних соціальних груп призводить до зростання соціальної нерівності та погіршення здоров'я уразливих верств населення.

Розвиток медичної галузі потребує комплексного підходу, що включає збільшення фінансування, поліпшення умов праці для медичних працівників, модернізацію інфраструктури, підвищення якості та доступності медичних послуг, ефективне використання ІТ-технологій, удосконалення законодавчої бази та боротьбу з корупцією. Тільки завдяки скоординованим зусиллям держави, громадських організацій та міжнародних партнерів можна подолати ці виклики та забезпечити високий рівень охорони здоров'я для всього населення.

3.2. Створення новітньої поліклініки у районі Цецино

На думку автора, розміщення медичного закладу (поліклініки) потрібне саме в районі Цецино, оскільки там мешкає велика кількість людей, серед них: діти, вагітні жінки, люди похилого віку та люди з хронічними захворюваннями, медичне обслуговування яких має надаватись в їхньому районі проживання і забезпечувати їх усіма необхідними медичними послугами вчасно та якісно.

Для повного забезпечення населення району Цецино необхідно відкривати заклад, який матиме в своєму штаті велику кількість кваліфікованих лікарів та медичних працівників.

Серед лікарів в закладі будуть:

- лікар-терапевт;
- лікар-гінеколог;
- лікар-травматолог;
- лікар-реабілітолог;
- лікар-педіатр;
- лікар-невролог;
- лікар-психіатр;
- лікар-хірург;
- лікар-кардіолог;
- лікар-нефролог;
- лікар-дерматолог;
- лікар-отоларинголог;
- окуліст
- лікар-гастроентеролог.

Штат поліклініки також включатиме 7 цілодобово чергових карет медичної допомоги, лабораторію для здачі аналізів, послуги масажистів та дитячий басейн.

Поліклініка буде оснащена новітнім медичним обладнанням, мешканцям району будуть доступні такі послуги, як:

1. УЗД:

- УЗД органів малого тазу (ОМТ) гінекологічне
- УЗД передміхурової залози
- УЗД заочеревного простору сечовидільної системи (нирки, сечоводи та сечовий міхур)
- УЗД органів черевної порожнини (ОЧП)
- УЗД м'яких тканин та суглобів
- УЗД серця (ЕХОКГ)
- УЗД молочних залоз
- УЗД щитоподібної залози
- Доплерографія судин верхніх та нижніх кінцівок
- Ультразвукове дуплексне сканування судин голови та шиї

2. Хірургічні послуги:

- Висікання пахової грижі
- Пункція новоутворення
- Консультація хірурга (професора)
- Накладання швів на рану
- Видалення доброякісних пухлин м'яких тканин
- Пункція гематоми
- Розкриття гідроаденіту
- Розкриття пароніхії, панарицію
- Розкриття фурункула, карбункула

3. Послуги лабораторії:

- Аналіз на гормони
- Аналіз на онкологію
- Аналіз на інфекційні захворювання
- Аналіз на алергологічні дослідження
- Аналіз на генетичні дослідження

- Аналіз на біохімічні дослідження
- Аналіз на бактеріологічні дослідження

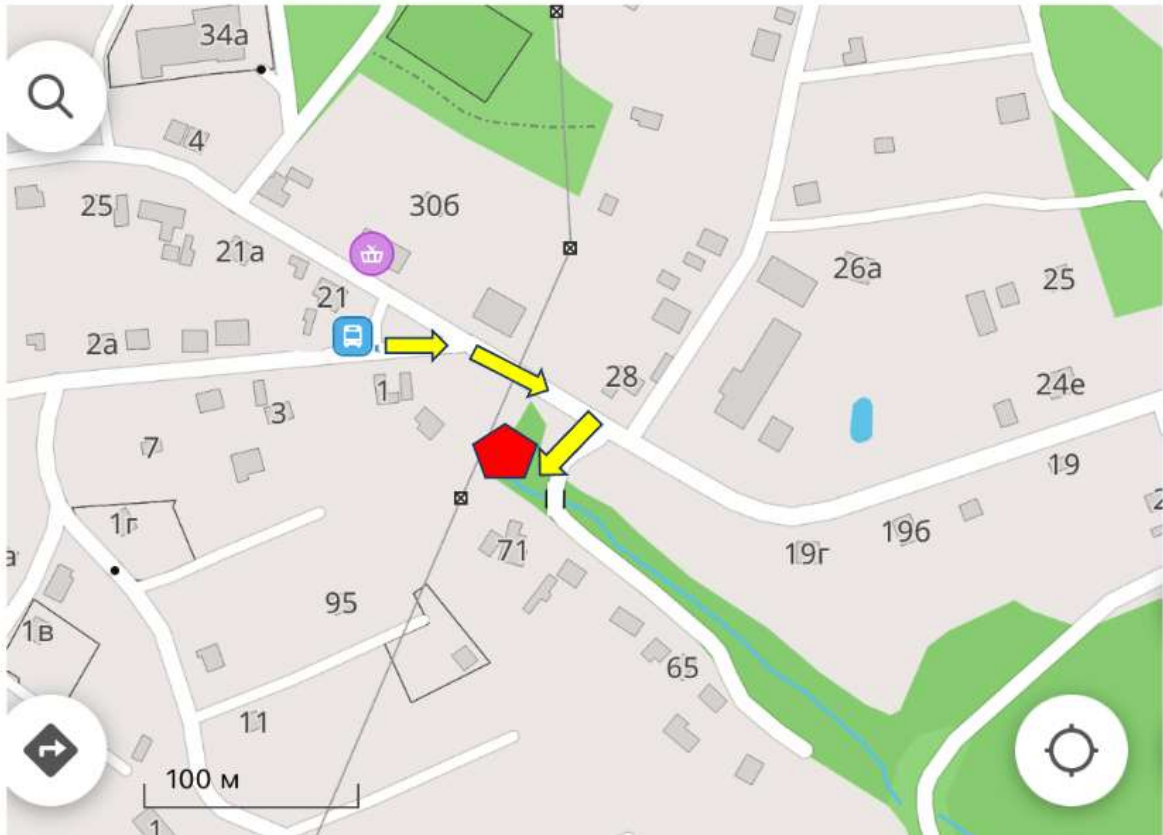

Рис.3.1. Розміщення та схема руху з зупинки до поліклініки

Часи відвідування: 8:00-19:00, без вихідних.

Доступність: кінцева зупинка автобуса № 4.

ВИСНОВКИ

В результаті вивчення медичної сфери було виявлено, що вона є складною і багатогранною галуззю, яка включає в себе медичні установи різних спеціалізацій, кадри медичного персоналу, медичні технології та взаємодію з пацієнтами. Чернівецька міська громада має розвинену медичну інфраструктуру, включаючи клінічні лікарні, поліклініки та спеціалізовані медичні заклади, які забезпечують доступ до якісної медичної допомоги для мешканців міста та області. Проте, існують певні виклики, такі як нестача кадрів у деяких спеціальностях та необхідність постійного оновлення медичного обладнання та технологій. Розвиток медичної сфери вимагає комплексного підходу і вдосконалення управлінської політики з метою покращення якості надання медичних послуг і задоволення потреб населення.

Розглянувши різноманітні аспекти медичної сфери в контексті Чернівецької міської громади, можна зазначити, що це важлива галузь, яка безпосередньо впливає на якість життя населення. Медична інфраструктура міста включає різні рівні та типи закладів, починаючи від загальних поліклінік і закінчуючи спеціалізованими клініками та лікарнями. Вона забезпечує доступ до компетентної медичної допомоги та реагує на потреби різних груп населення.

Водночас, виникають виклики, такі як нестача кваліфікованих медичних працівників у певних спеціальностях, необхідність модернізації медичного обладнання та покращення умов праці медичного персоналу. Особлива увага повинна бути приділена забезпеченню високих стандартів медичної безпеки та якості надання медичних послуг, що є важливими аспектами для забезпечення довгострокової стабільності і успішності медичної сфери в місті.

Крім того, важливою є також ефективна координація між різними рівнями управління в медичній галузі, залучення громадськості до

управління медичними закладами і підтримка ініціатив з покращення здоров'я та профілактичної медицини серед мешканців Чернівців.

Сучасна медицина за останні десятиліття розвинулась в таких масштабах, що досягла недосяжного раніше рівня. Зокрема, значно покращилася технічна оснащеність медичних установ, з'явилася можливість діагностувати захворювання на ранній стадії, забезпечити якнайшвидше одужання і відновлення працездатності людей, що звертаються за медичною допомогою.

Досліджуючи стан медичної сфери міста Чернівці автор дійшов висновку, що сфері необхідна переорієнтація на профілактику і кардинальне поліпшення первинної медичної допомоги населенню, підвищення її якості та доступності, як на безкоштовній основі, так і на платній або страховій. Для цього повинні об'єднати свої зусилля сучасна доказова медицина та народна медицина, звертаючи увагу, як на здоров'я окремої людини, так і всього суспільства в цілому.

Таким чином, можна стверджувати, що розвиток медичної сфери в Чернівцях – найважливіший шлях для покращення стану здоров'я мешканців міста, збільшення середньої тривалості життя та її якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мезенцева Н.І., Батиченко С.П., Мезенцев К.В. Захворюваність і здоров'я населення в Україні: суспільно-географічний вимір: Монографія. – К.: ДП «Прінт Сервіс», 2018. - 136с.;
2. Мезенцев К.В., Підгрушний Г.П., Мезенцева Н.І. Регіональний розвиток в Україні суспільно-просторова нерівність та поляризація: монографія. – К.: Прінт Сервіс, 2019. – 132 с.;
3. Реформа медичного обслуговування (електронний ресурс) – режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/ms_reform;
4. Статистичний бюлетень «Заклади охорони здоров'я та захворюваність населення України у 2015 році». Від. за вип. О. О. Кармазіна. – К.: Державна служба статистики України, 2019. – 92 с.;
5. Голубчиков М.В., Орлова Н.М., Белікова І.В. Актуальні проблеми та напрями реформування служби медстатистики (Лекція) // Практика управління медичним закладом 2018. - №11. – С.27-32.;
6. Шлях до результатів: планування та проведення ефективних оцінювань розвитку / Морра Імас Л.Дж., Ріст Р.К. – Київ : МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІДу в Україні», 2020. – 580 с.;
7. Менеджмент в охороні здоров'я: навчально методичний посібник / за ред.. Ю. В. Вороненка – К.: НМАПО, 2018.– 367 с.;
8. Соціальна медицина та організація охорони здоров'я: навч. посіб. для студ. вищ. мед. навч. закл./ [Ю. В. Вороненко, В. Ф. Москаленко, О. Г. Процек та ін.] ; за ред. Ю. В. Вороненка, В. Ф. Москаленка. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2019. – 680 с.;
9. Сучасний стан медицини в Україні: соціальний аспект, Рубан В.М.:
10. ПОЛОЖЕННЯ про Міністерство охорони здоров'я України;
11. <https://uk.wikipedia.org/wiki/>;
12. <https://ligazakon.net/>

13. <https://bukoda.gov.ua/>
14. <https://pharmed.zsmu.edu.ua/>
15. <https://ratinggroup.ua/>
16. <https://micto.ua/>
17. <https://map.city.cv.ua/home>